

BIZALOM

Havonta kétszer megjelenő szemle,

a világ folyásáról és az ember alkotásairól.

13. szám.

XV. évfolyam.

1944. július 1.

Kis kémia.

A fémek.

Legutóbbi számunkban a kémia egyes alapfogalmait tárgyaltuk. Ezeknek az ismereteknek a birtokában jelen számunkban a fémekkel fogunk foglalkozni.

A mindennapi életben gyakran találkozunk különböző fémekkel. Rézkilincsekkel, ónedényekkel, arany karikagyűrűkkel stb. Ezek között az arany a legértékesebb.

De mielőtt az egyes fémekről szólnánk, szögezzük le, hogy mi a fém?

A fémek, a természetben található olyan csillogófényű anyagok, melyek könnyen nyújthatók avagy hajlíthatók és nem rozsdásodnak. A fémeket azután osztályozzuk, nemes és közönséges fémekre. A nemesfémek közül a legértékesebb az arany és ezüst.

Az aranyat már az ókorban is ismerték és az egyiptomi kultúrában nagy szerepet játszott. Már az ókorban is főleg dísz tárgyak és értékek készítésére használták. A földben többféleképpen van elhelyezve. Néhol telepet alkot, ezek a leggazdagabb aranylelőhelyek, máshol foltokban lehet találni, a leggyakoribb azonban, hogy ér alakjában találunk rá. Aranyat bányászni általában véve csak bányavállalatok szoktak, azonban az Olt és Duna alsó folyásánál, magánosok is mosnak ki az iszapból. Az arany önmagában puhasága miatt nem használható, azonban rézzel ötvözve szilárd.

Kevésbé ritka a természetben az ezüst. Szürkefém színű fém, nagyrészt telepet alkot. Gy-

korisága miatt használati tárgyakat, vázákat, serégeket és ékszereket készítenek.

Arany is és ezüst is bőven volt Nagymagyarországban, de körmöci, selmeci bányáinkat elvesztettük, azonban a Mátrában, Recskén új aranybánya-lelőhelyre bukkantunk. Mai arany- és ezüst-termésünk majdnem eléri a nagymagyarországit.

Nemesfém még a platina, mely csak az Uralban található. Több mint 1.000 fokon olvad, ezért nagyméretű elbíró laboratóriumi edényeket készítenek belőle. Színe az ezüstéhez hasonló.

Az eddig tárgyalt fémek, nemesfémek. Most a közönséges fémeket fogjuk tárgyalni. Ezek között első helyen áll a réz. El sem lehet sorolni azt a sok közszükségleti tárgyat, amelyeket rézből készítenek. A réz tömzsöket, néhol telepet alkot. Az elektromosságot jól vezeti, ezért villanydrótnak használják.

Cinkkel való öntvénye: a sárgaréz és ónnal való öntvénye: a bronz.

Ezüstös színe van a két könnyen olvadó fémnek, az ólomnak és az ónnak. Az ólom, az egyik legnehézebb fém. Az ónt bádogedények bevonására használják. Az ón ugyan kap egy kis rozsdát, de ez a rozsdá megakadályozza a további rozsdaképződést.

A mai élet egyik legfontosabb fémje a vas. Mozdonyokat, autókat, szerszámokat stb. készítenek belőle. Erősen rozsdásodik. A levegőn, — a levegő víztartalmánál fogva — rövid idő alatt rozsdásodik. Magyarországon az ónnal és rézzel együtt Recskén bányásszák.

Mint láttuk a fémek nagyon fontosak, mindennapi életünk szempontjából.

Aranybányát fedezett fel nyolc nagybányai munkás.

A nagybányai szépséges hegyek között és a kelet felé húzódó Láposi-hegységben már a rómaiak is tevékeny bányászatot folytattak.

Aranyat, ezüstöt és rezet hoztak fel a sziklás hegyek gyomrából és a becses fémeket itt szabadították ki kőzet-börtönükből, hogy aztán pénzt, ékszereket, használati tárgyakat és más egyéb holmikát formáljanak belőlük.

Később, a nagy latin világbirodalom lehangyatlása után, elvonultak a Rozsály és Gutin sziklapiramisai alól a római légiók és velük a békés bányászok és iparúzők is. A bányák megszűntek és az egykor szorgos munka helyét felverte a gízgaz, belepte a cserje, elárasztotta a szederinda és sok más hasonló sűrű szövevény. Az értékes lelőhelyekre a feledés homálya borult. Az újabb nemzedék vagy az újabb jövevények nem tudtak a nemesércek bányászóhelyeiről.

Közel kétezer évnek kellett leperegnien az idő orsóján, míg végre az egyik ilyen régi római aranybánya elhagyott földalatti tárnáiba megint friss levegő nyomakodott be és ismét emberi lépések döngtek végig a két évezred óta alvó, néma alvilágban.

Felfedezik a római aranybányát.

Nemrégiben egy egyszerű magyar munkás, aki az alsófernezelyi állami kohóművekben dolgozik, üres idejében a Rozsály-havas Alsófernezely fölé magasló nyugati oldalain bolyongott. Az egyszerű kohómunkás, aki ismerte az elveszett római aranybányák történetét, már hosszú idők óta szívós kitartással kereste-kutatta a sziklás hegyoldalakon és titkos völgyecskék rejtekében a rómaiak halott aranybányáit, mert babonás hittel hitt abban, hogy egyszer sikerrel jár és rátalál egy ilyen rejtőzködő tárnabéjáratra.

Sűrű, szövevényes, alig látható bozotosban egyszerre csak keskeny, sötét atagútszájat pillantott meg. A feketén ásitó szűk nyílás alig látszott a roppant sűrűségben és a munkásnak szörnyű fáradtságába került, amíg oda tudta magát dolgozni a sűrűn nőtt bokrok, indák, kötörmelékek és omlásos kőgorgetegek között. Egészen közelről szabályszerű bányabéjártnak bizonyult a szűk nyílás és a munkás nagy lelkendezéssel, dobogó szívvel hatolt be a rejtelmes ismeretlenbe...

Arany!... arany!...

Világító eszközeivel kellőképpen megvilágította a kísértetiesen néma, halott tárnát és lassan, gondos figyelemmel szemügyre vette a folyosók falait és a talajon heverő kőzetdarabokat. Már az első felületes vizsgálódásnál is látta, hogy egyes kődarabokban sárgás, élénken fénylő ereketek csillognak, melyek hol szélesek, hol keskenyek, ahogyan a természet szeszélye elrendezte. A fényes erek és csikok aranytelérek voltak és amikor a felfedező ezt megállapította, boldog örömmel befejezte vizsgálódását és néhány kőzetdarabbal visszatért a fényes napvilágra.

A munkás, aki földhöz ragadt szegény ember, nem is gondolhatott arra, hogy felfedezésének hasznosításához a saját erejéből hozzáfogjon. Pén-

zes társak után nézett. Hosszas keresgélés után hét derék magyar emberrel hozta össze a sors, akik összesen rendelkeztek annyi tőkével, amennyi egy kisebb bányüzem egyszerű viteléhez szükséges.

A nyolctagú társaság ezután megtette a szükséges lépéseket a római kori aranybánya birtokbavételére, illetve kitermelésére. A szabályszerű bejelentés után a bányakapitányság elrendelte a felfedezés szakértők által való megtekintését, a kőzetek felülvizsgálását és mindenekfelett a bányajog biztosítását a nyolc munkás javára. A magyar bányatörvények értelmében ugyanis a bánya felfedezőjét elsőbbségi jog illeti meg.

A bányászási jog kiadása most már rövid idő kérdése. És ha ez a nyolc magyar munkás kezében lesz, az egykori római aranybánya közel kétezer év óta hallgató tárnáiban újra megindul a termelés hangos munkája, a halott sziklafolyosókat megint kalapácsütések zaja és pislogó bányászlámpák halvány fénye tölti majd be. És napvilágra kerül majd az az arany, amelynek csillogó fényé két ezer év óta őrizték a koromfekete tárnafolyosókat

Sok római aranybánya.

Beszélgettünk a római aranybánya felfedezőjével, aki még ma is egyszerű kohómunkás és a következő érdekes felvilágosítást kaptuk tőle:

— Az Alsófernezely feletti hegyoldalokban számtalan ilyen elfelejtett, rejtőző római aranybánya lehet — mondotta a boldog aranybányatulajdonos, — de ezeket roppant nehéz fölfedezni. A legtöbbjüket teljesen eltemették az omlások, nincs már bejáratuk és semmi jele sincs annak, hogy ott bánya lenne. Én is évek óta kerestem egy ilyen bányát, hosszú évekig jártam, csatangoltam a szörnyű bozótokban, ám sohasem találtam semmit. De csak kutattam, keresgéltem tovább, mert éreztem, egyszer majd csak rátalálok egy ilyen bányára. És úgy is történt.

— Mikor kezdhetik meg a kitermelést? — kérdeztük.

— Amikor a minisztériumból megkapjuk az engedélyt. Ez minden percben megérkezhetik. Már ugyancsak türelmetlenül várjuk, mert az előzetes kiadásokra egy kisebb vagyont már rá kellett költeni. Engedély nélkül is lehetne bányászni, de a kitermelt nemesfémek csak akkor váltja be a Nemzeti Bank, ha az arany eredetét igazolni tudjuk, azaz, ha bányászási engedélyünk van. A bányatermék-aranyat csak a Nemzeti Banknak szabad eladni.

— Ha megkezdik a bányászást, egy-kettőre gazdag emberek lesznek! — biztatjuk a derék kohómunkást.

Enyhe mosolyra húzza szét a szája szélét.

— Még nem olyan bizonyos! — mondja és a szeme, mintha titkokat kutatna, a messzibe révedez el. — Hátha nem üt be a bánya. Hátha kevés lesz az eredmény. Meg aztán sokan vagyunk hozzá. Nem sok jut majd egyre-egyre...

És egészen elszomorodik...

Furcsa látvány: egy aranybányatulajdonos, aki fanciesal képet vág keserves elszontyolodottságában...

Sokáig tart, amíg sikerül megvigasztalni és derülátóbb hangulatba zökkenteni.

Medárd napja.

Írta: dr. Cholnoky Jenő.

Sokan kérdezték már tőlem, hogy mi igazság van abban a paraszt-régulában, hogyha Medárd napján (június 8-án) esik az eső, akkor az negyven napig tart. Ezt a hiedelmet különösen Jókai „Cigánybáró“ című regénye népszerűsítette, mert abban szó van róla, mint valóban helyes jóslatról. A kérdés sokkal érdekesebb, hogysen könnyedén elvessük, mert az ilyen paraszt-régulákban rendszeren van valami igazság, hosszú évezredek tapasztalatainak valami eredménye.

A napi és évi átlagos hőmérséklet.

Kissé kacskaringós úton juthatunk el a magyarázathoz. Ha hazánk bármelyik időjárás-kutató állomásán a hőmérsékletek feljegyzéseit úgy egyszerűsítjük és áttekinthetővé tesszük, hogy kiszámítjuk minden napnak a közepes hőmérsékletét, akkor nagyon meglepő eredményre lyukadunk. A meteorológus észlelő leolvassa a hőmérőt reggel 7, délután 2 és este 9 órakor. A három adatot adjuk össze, az összeget osszuk el hárommal s akkor megkapjuk a napi középhőmérsékletet. Egy esztendőről természetesen 365 ilyen napi középhőmérsékletet jelent az észlelő. Ez még mindig nagyon sok és nehezen áttekinthető, mert az időjárás szeszélyei szerint az egyes napok közt nagy eltérések is lehetnek. Ezért még jobban egyszerűsíteniünk kell ezt a rengeteg sok számot. Ugy járunk el, hogy ötnaponként egybevevünk az adatokat s öt adat számtani közepét számítjuk ki, vagyis összeadjuk az öt adatot és az összeget öttel elosztjuk. Ezekből az ötnapos közepekből már nagyon elmaradnak a rendkívüli időjárás-kihágások és ezek azt mutatják, hogy átlag hogyan változik a levegő hőmérséklete az év folyamán.

Sok évet, 30—50—100 évet foglalhatunk így egybe ötnapos közepeket számítva minden évről s aztán ezeknek megint a közepét vesszük. Bizony, elég sok számítással jár, de rendkívül érdekes dolgok sülnek ki belőle.

Akármelyik hazai meteorológiai állomásnak, akárhány évtizedet egybefoglaló, ötnapos közepeit kiszámítjuk, arra a meglepő eredményre jutunk, hogy június elején mindig körülbelül egy, vagy két fokkal csökken az átlagos hőmérséklet. Tavasszal emelkedik a hőmérséklet, leggyorsabban májusban, aztán egyszerre június elején 1—2 fokkal lehanyatlak s aztán megint emelkedik ugyan, de lassabban, egész július közepéig. Akkor szoktak lenni a nagyobb melegek. Azután lassan hanyatlak a hőmérséklet egész szeptember végéig s akkor megint hirtelen 1—2 fokkal felemelkedik a hőmérséklet s aztán rendszeren lehanyatlak ősszel s januárban lesz a leghidegebb.

2 és fél fok „anomália.“

Június elejétől szeptember végéig 1—2 fokkal hűvösebb a mi éghajlatunk, mint amilyennek lennie kellene. Hogy ez valóban így van, azt be is lehet bizonyítani. Hazai meteorológiai állomásaink évi közepes hőmérséklete átlag 2 és fél fokkal

magasabb, mint amilyennek kellene lennie az Egyenlítőtől való távolságuk szerint. Ezt az eltérést anomáliának nevezzük. A mi éghajlatunk tehát 2 és fél fok anomáliát mutat. Norvégiában 10 fok az anomália! Ennyivel melegebb, mint lennie kellene. Kelet-Szibériában megint 10 fok az anomália, ott 10 fokkal hidegebb van mint amilyennek lennie kellene.

Hazai állomásaink évi közepes anomáliája 2 és fél fok, de a három nyári hónap közepes hőmérsékletének anomáliája csak 1—1 és fél fok! Tehát valóban hidegebb a nyarunk, mint amilyennek lennie kellene! Ez a nyári kis lehülés például Itáliában vagy Spanyolországban nem mutatkozik, de jelentkezik Németországban, Lengyelországban és Oroszország nyugati részén.

Mi lehet ennek az oka? Kétségkívül a széljárásával áll összefüggésben. Nálunk az uralkodó szél a nyugati és az északi szél.

A nyugati szél május hónapban általában 25 százaléka szokott lenni az összes szeleknek. De június második felében már 75 százalék! Június elején tehát hirtelen megerősödik a nyugati szél, sokkal többször fúj és sokkal erősebb lesz, mint télen és tavasszal volt. Már pedig a nyugati szél hozza ránk az esőt!

De miért erősödik meg ilyen hirtelen a nyugati szél és miért csökken megint szeptember végén, a „vénasszonyok nyarán?“

Óriási nagy tünemény ez! Nem más, mint az Ázsiában olyan nagyszerűen lejátszódó

Monzun-szélrendszer.

Monzunnak nevezik Indiában ezt az évszakos, szabályos szélrendszert. Télen az óriási Ázsia-Európa összefüggő szárazföld nagyon kihűl, sokkal jobban, mint körülötte a tengerek. Ezért olyan szél támad, amely a kontinensről a tenger felé fúj, a tenger fölött fölemelkedik s nagy magasságban, 8—10 km magasán visszaözlök a szárazföld belseje felé s ott megint leszáll. Hatalmas köröző légáramlás ez a téli monszun, Indiára száraz, derült, hűvös időt hoz. Körösi Csoma Sándor panaszkodott, hogy Kalkuttában fázott. Szerencsére a Himaláján lezuhanó északi szél az 5.000 méteres leszállás következtében 50 fokkal fölmelegszik, tehát nem hoz fagyot Indiára, de hideget — igen! Kínát nem védelmezi ilyen hatalmas hegybástya, azért ott télen csikorgó hideg van, északnyugati szél fúj. Peking azon a földrajzi szélességen van, mint Nápoly, mégis lemegy minden januárban a hőmérséklet 50 fokkal is a zérus alá!

Özönvíz Indiában.

Június elején megfordul a dolog. Nyáron a szárazföld belseje sokkal jobban fölmelegszik, mint a hűvösen maradó tenger, tehát most a tenger felől fúj a szél a szárazföld belseje felé. Indiát özönvízszerű esőzések árasztják el. Cserra-Pandzsiban. Asszam egyik meteorológiai állomásán a négy nyári hónap alatt (szeptembert is ideszámítva), 11 méter eső esik, tizenhét-szer annyi, mint Budapesten egész év alatt. Rettenetes vízözön ez! Hatalmas esőzés árasztja el Kínát és Japánt is ilyenkor.

Ez a nyári monzun hirtelen jelenik meg Ázsiában. Egy alkalommal szerencsém volt Bombayban éppen a nyári monzun kitörését végigélvezni. Mert élvezet volt. Május végén és június első napjaiban ugyanis olyan rettenetes hőség volt, hogy alig lehetett kibírni.

Bombay várja a felhőszakadást.

A szörnyű hőség elől a Malabar Hill egyik vendéglőjének terraszára menekültem néhány ismerőssel s ott fuldokoltunk a mozdulatlan kemenceszerű levegőben még este 7—8 óra tájban is. Akkor azonban délen beborult, sűrűn kezdett villámlani s lassanként meghallottuk a folyton tartó égdörgést is. Tudtuk, hogy jönni fog, mert Ceylon szigetén néhány nappal előbb jelentkezik s onnan táviratban értesítették Bombayt. Mindenki tudta, hogy jön az áldott lehülés, de a rettenetes vízőzön is. A csatornákat kitisztították a beléjük hullott száraz levelektől, mindent előkészítettek a nyári monzun fogadására. Éjfélkor meg is érkezett, rettenetes égzengés és felhőszakadás kíséretében.

A nyári monzun esője pedig szünet nélkül, szakadatlan zuhog egy hónapra át s csak július közepén kezd néhány esőtlen óra, majd néhány esőtlen nap is lenni s végre szeptember végére kihűl a gépezet, megáll a „lendítőkerék” s szélszemes, gyönyörű idő következik.

Ennek a nyári monzunnak meg kell lennie egész Európa-Ázsia szárazföldje körül, ahol tengerrel érintkezik. Csak délnyugaton, Afrika miatt, nincs meg ez a jelenség. De megvan Európában, habár nem olyan katasztrófális hevességgel, mint Indiában vagy Kinában.

Tapasztalat szerint Indiában akkor lesz tartós és kiadós a nyári monzun esőzése, ha a monzun hirtelen, hosszú szárazság után körülbelül június 4-én tör ki. Ha korábban jelentkezik, aztán megáll, majd újra kezd, akadozva akkor nem lesz kiadós és Indiára nagy veszedelem zudúlhat! Nem telnek meg a víztartó medencék, nincs elég eső és nem terem elég rizs és gabona, kiűt az éhínség.

Pontosan ugyanezt mutatja a mi időjárásunk is. Ha június elején hirtelen nagy esőzéssel és erős nyugati széllel megérkezik a nyári monzun, akkor tartós is lesz és sok esőt kapunk. Akkor különösen tartós és heves, ha június első napjai szárazak és csak 8-ika körül, tehát Medárdus napján kezdődik az esőzés! Ebben tehát a parasztregulának teljesen igaza van!

Poli.

Írta: Sándorfy Kamill.

Polinak nem voltak hadi ismeretei s ha a rendőrség bűnügyi nyomozásba fogott volna vele, elméleti és gyakorlati képzettségéből nem kapott volna kitűnőt. Messze elmaradt a hadi vagy rendőri szolgálatra alkalmazott fajrokonai mögött. Mégis határozott tehetség volt, de más irányú. Másként ugatott — tudniillik kutya volt és pedig az előkelő angol foxterriernemzettségéből, — ha a postás csengetett, másként, ha vendég érkezett s volt a sok árnyalat között egy határozottan lírai lágyságu

ugatása is, ami negyven éven aluli nőknek szólt.

Érdekes egyéniség volt minden tekintetben. Lázás érdeklődést mutatott minden szép és jó iránt. Így például, ha véletlenül beszabadult a lakásba, szenvedélyes vonzódást árult el a herendi csészék iránt s ez a vonzódása csak akkor szűnt meg, amikor a csészét sikerült valahogy lerántania és a darabjaival játszhatott. Történelmi érzékére vallott, hogy régi eseményeket is az eszébe tartott, így például azt a tavaszt sohasem felejtette el, amikor Kázmér megkorbácsolta és ha Kázmér megjelent a kapuban, Poli sietett ötven lépéssel hátravonulni, barátságtalan mormogással. Nagyon szeretett a cselédszoba vánkosaival is játszani és nagyobb hőstettei közé tartozott, amikor egy argusztusi esős délután szétépett vánkossal nyargalászt az udvarban s a fehér pihék szétterültek a rózsafák között, mire az udvari szobában lakó öreg, fázós Fruzsina néni felsikoltott: — „Esik a hó.”

Ezeket az apróbb és nagyobb lelki eltévelyedéseket nem számítva, Poli rokonszenves és művelt egyéniség volt s minden kutyabarátot már az első félórán meghódított. Pompásan tudott pacsit adni, két lábra állni; ha a gyerekek hazajöttek az iskolából, letelepedett a könyveik mellé s addig el nem mozdult, amíg meg nem tanulták a leckéiket. Állandóan figyelt s mindig az emberek arcába mélyedt a tekintete.

Szívből gyűlölte a macskát s őseihez méltóan állandóan hadilábon élt velük, de még mélyebben gyűlölte a magtárban meghuzódó patkányokat. Szerette a fényesruhájú embereket s ha egy-egy megyei hajdú be-bekopogtatott valami elintézendő aktával, Poli körülugrálta, gondolván ősi angol örökségként, így ugrálta körül az ősapám a ragyogó ruhájú John Marlborough herceget, a francia-verbrit hadvezért valamikor a XVII. század elején. Általában arisztokratikus hajlamai voltak. A társadalomnak csak az elitjével érintkezett, megvetéssel kerülte ki a bundás kutyákat, de a szomszéd Békásyék hórihorgas orosz agarait annál inkább szívelte.

Zenei hajlamai kétesek voltak. A szomszédban lakó vénkisasszony, mikor évről-évre minden reggel, délben és este áhítatosan eljátszotta a Szűz imáját, vad ellenakcióra bírta s ilyenkor magánkívül ugatott.

Bár a kutyaarisztokráciához dörgölődött, egyébként demokrata érzelmekkel volt tele, elkísérte az öreg vármegyei doktor bácsit, akinek a szolgálatában állott, szegény betegeihez a város szélére, de undorral jött vissza, ha a gazdag rőföskereskedő kapujához ért. Honnan fejlődött ki benne ez az érzés, örökös rejtély maradt, mint az is, miért ugatott hajnalonta vadul és vádolóan, mikor a János kocsis óvatosan kinyitotta álkulcsával a nagykaput és kiadogatta az istállóból ellopott zabot, Csillag és Csinos napi adagjának jelentékeny részét. Amikor a doktor bácsi néhanapján keményen kérdőre vonta Jánost, miért soványak a lovak, Poli vádolóan nézett az istálló haramiájára. Majd hogy nem tud beszélni, ez volt Poliról az általános vélemény.

Polgári erényeivel messze kimagaslott a személyzet közül, mert a herendi csészek iránti megmagyarázhatatlan rokonszenvét nem tekintve, nem lopott, mint a János, nem csalt, mint a szakácsnő, nem hazudott, mint a szobalány, nem itta ki a fedetlenül maradt tejeiket, mint a macska, tiszta fogalmai voltak a tulajdonjogról, sőt a büntetőjogi alapfogalmakkal is valamelyest tisztában volt, a magánlaksértéssel legalább is, mert idegent nem eresztett be szívesen s ő maga másnak az udvarába nem ment be.

Ennyi erény mellett csodálatos, hogy a kutyatársadalomban nem választották meg valami nagy tisztségre, de ha Párisban élt volna, kétségtelen, hogy a kutyatemetőben díszsírhelyet ad neki a maire. Emlékezetemben most is, hogy már elporladtak a csontjai, úgy áll előttem, mint egy előkelő gentleman. Mert ne nevéssük ki az állatokat. Azok között is vannak választékos lelkek, finomak és bosszúállók, lírai könnyedségűek és sötétindulatúak, becsületesek és becstelének s hiába büszkélkedik a kétlábú betörő a mesterfogásaival, a szarka a fészkeére mutat, tele van elorzott holmikkal, a hörcsög meg az ürge megszegényíti a mi árufelhalmozóinkat a maga dús éléskamrájával és hiába mondjuk, hogy az állat állat, s a ló meg a kutya tíz évig se felejt el, aki jót vagy rosszat tett vele. Mondom, Poli előkelő gentleman volt s ha ezt senki nem akarja neki elhinni, hát ime, idevetítem a végnapjait.

A jó öreg doktor bácsi összetörve jött meg messze újáról. Hófehér haját összeborzolta a jeges februári szél s gondtelt arcáról nagy aggodások felhői szállingóztak. A messze őrházban járt vasuti betegeinél. A bakter összetett kézzel könyörgött: mentse meg tekintetes úr egyetlen fiamat, a legjobb tanuló a gimnáziumban. S meg is mentette. De mikor leszállóban volt a tehervonat poggyászkocsijából, ami hazahozta, megcsúszott a lépcsőn, ólmos eső volt, leesett s összezúzta a mellkasát. Vér és vér, zúzódás mindenütt s az öreg doktor bácsi nyomban megcsinálta magán a diagnózist, nagy baj lesz. Ilyen nagy ütéstől ilyen hajlott korban minden lehet. Egy esztendő, két esztendő s egy napon a professzor meg a röntgen gép azt mondta, daganat a bázisgingon, a régi ütés hatása folytatódik. Margit Kázmér, meg a Dezső az örök gyermek forró szeretetével ápollák és az öreg korában is szép doktorné túl a hetvenen, maga főzte meg a reggelit, az ebédet, a vacsorát, mert abban a pépes ételben minden táplálónak benn kellett lenni, nem lehet cselédre bízni.

A család birkózott a Halállal, mely már ott settenkenkedett az öreg ház körül s a doktor bácsi titokban hónapokon át számlálgatta, megint fogytam ennyivel, annyival, már nem tarthat sokáig. S még mindig ment az ötvenkrajcáros vagy az ingyen betegetei után, a vérbeli életmentő orvos vértanu rajongásával és a Poli még mindig kísérgette hol ide, hol oda, bár kutyaosztónéval ő is megérezte, itt valami nagy baj van... S miközben az öreg doktor bácsi fáradtan ült bele az egyszerű karosszékebe, a sarokból Poli elnémultan és fájdalmasan szemlélte, ez már nem a régi gazda, már

simogat... Poli lelkére is valami fátyolos sötétség borult, valami tompa rémület: édes jó öreg gazdám, mi van veled? Az állat könnyes tekintete találkozott a család féltő, melengető, ijedt tekintetével s Poli ettől a naptól kezdve nem akart enni. Lehorgasztotta fejét, többé senkit meg nem ugatott, csak feküdt a sarokban és búsan szemlélte a gazdáját. Nem tanították emberszeretetre s nem mondta neki soha senki, hogy szeresd felebarátodat, mint tenmagadat, de az Istennek ez a négylábú teremtménye kezdte megszegényíteni az embereket. Becsületre, hűségre nem tanították, de megérezte, hogy ő is családtag. Az állatorvos megvizsgálta, szervi baja nincs. De napról-napra fogyott, szinte versenyzett a napról-napra szikárabb öreg doktor bácsival, s hangtalan rémülettel hallgatta, mikor a doktor bácsi karácsony másodnapján azt mondta halkán, fájdalmasan: édes egyetlen Karolinám, kedves fiam, már csak óráim vannak hátra. Aztán zihálni kezdett s elment oda fel, ahol szívesen fogadják be és Isten jobbja mellé ültetik a jó öreg régi doktor bácsikat, akik téli fagyban, hajnalban ötven krajcár honoráriumért vagy a nélkül is rohantak a város végére, hogy megmentsek a szegény levélhordó vagy a vasuti bakter gyerekeit az életnek.

S akkor Poli elővánszorgott a sarokból és odajárult a koporsó mellé. Körüljárta százszor s amikor a pap imádkozni kezdett, fájdalmasan és rémesen felugatott. Kisérteties volt. Aztán a hosszú temetési menetben oldalt ő is kiballagott oda, ahonnan nincs visszatérés, a hóborította temetőbe. Odasompolygott a sírgödör mellé s csak nézte, nézte, szinte megüvegesedett a tekintete, hogy a dolomitkavicsok hogyan hullanak mind nagyobb tömegben az ő jó öreg gazdájának koporsójára. Még azt is végignézte, hogyan nő hegymagasságnyira a sok koszorú, meg a rengeteg kis virágbokréta, amivel a megmentett betegek búcsúztak.

Aztán eltűnt. Többet senki sem látta.

Csak a sárkurai vasuti örnek tűnt fel negyednap, hogy az öreghegyi nagy kanyarulathatban a sineken egy kettévágott kis kutya fekszik.

S ezzel az öreg Poli a maga titokzatos kutyaeletét halálosan bús rejtelemmel koronázta meg. Világgá ment, de hogyan került a sinekre, azt senki sem látta. Baleset vagy öngyilkosság? A rendőri krónikában nem volt olvasható, mert az emberek riportjai vagy történelmi könyvei hogyan is foglalkoznának egy állattal, aminek élettörténetében csak egyetlen világépítő érzés vonult végig, az emberektől kinevetett és üldözött hűség. Jack London hosszú regényben bizonyította volna be, hogy öngyilkosság történt. Aki ismertem Polit, én is ilyesmire gondolok...

A legnagyobb magyar mesemondó.

Jókai működésének ismertetése.

A legnagyobb magyar mesemondó név méltán megilleti. bárcsak átvitt értelemben. Röviden ismertetni fogjuk Jókai pályafutását. 1825-ben született Komáromban, egy előkelő jogász család sarjaként. Iskoláit is nagyrészt Komáromban vé-

gezte, azonban már 48-ban, 23 éves korában, az akkori politikai áramlatok hatása alatt résztvesz a március 15-iki forradalomban. Titokban már irogat, sőt már művei készülnek. A szabadságharc bukása után hű feleségével, Laborfalvy Rózával együtt hónapokig bolyong a gömői erdőkben, később azonban a kiegyezéssel párthoz csatlakozik. Az ötvenes években van írói készségének teljében, egymásután hagyják el a sajtót regényei: Egy magyar nábob, Kárpáthy Zoltán, Új földesúr. Önmaga is czeget a könyveket tartotta a legjobb baknak.

Jókai rendkívül termékeny író volt. Saját bevallása szerint, a regényeit először „megtöltötte” és csak amikor a legapróbb részletekig kidolgozta, akkor írta le, ezért a törlés vagy javítás írásaiban ritka volt. Szenvedélyes kertész volt és több regényének gondolatbeli átdolgozása kertészkedés közben folyt le. Stílusa és témamegválasztása a nyugati romantikusok hatása alatt alakult ki. Főhőseit a romantikus írásmód szabályai szerint alkotta, azonban tévednének, ha azt hinnénk, hogy Jókai mennyire tudott realista lenni, ezt mutatják az élethű kisebb figurák regényeiben. Angyal vagy démon, ez a két véglét szerepelt főhősei között és közbeékelve a remek realista genre(zsáner)-figurák.* Második házassága kevésbé volt sikeres és ennek következtében írásai romlottak. Ezekben az időkben írta a Sárga rózsát, a Zöld könyvet, Janicsárok végnapjait. 1904-ben halt meg, a nemzet nagy fájdalma mellett. Emléke élni fog. Jókai főbb művei: Kőszívű ember fiai, Egy az Isten, Janicsárok végnapjai, Fehér róza, Törökvilág Magyarországon, Erdély aranykora, Lőcsei Fehér asszony, Rab Raáby stb.

A vándor.

Vándor halad az úton. Poros, öreg vándor. Esőáztatta, szélrepezstette, napmálasztotta ruhája lötyög sovány testén. Lassan, szinte kísértetiesen vonszolja magát. Mint az őszi daru, olyan szomorúan, elhagyatottan vánszorog. Pedig nem is fáradt. Egyedül, senki sincs vele, senkire sem gondol, csak nézi az elterülő poros utat. Pedig ennek a vándornak családja van. Tarisznyája lötyög, ellóhadt, elfáradt fejét féloldalt fordítja. Csak előre, előre. Lehajtja fejét, meddig, meddig tart még az út, a sivár, kietlen út, meddig menjen, hol lesz pihenés, megállás, hol talál egy sarkot a világban, ahol megpihenhetne. Eszébejut élete. Mindig számolt, számolt. Lassan már csak szám volt minden, szám volt a felesége, mert főzött, számok voltak a gyermekei, mert kiszolgálták. Szám volt önmaga is. Ha családja jókedvű volt, ő haragudott, ha nevettek, megfedte őket. Lassan minden érzés kihalt benne. Számok voltak a virágok, számok voltak a fák. Elsorvadt a szépség, elsorvadt az élet. És most is számsorokat lát, végláthatatlan számsorokat és az eredmény mindig csak nulla. Szeretett

* Cikkünkhöz az alapot Sötér István Jókai életrajza adta.

volna felkiáltani, de nem jött hang a torkán, szeretett volna énekelni, de minden éneket elfelejtett, szeretett volna szeretni, de elfelejtette, hogyan kell. Szerette volna szeretetével betölteni az űrt, ami a lelkében tátongott, szeretett volna sírni, de nem tudott, csak ment előre, a végnélküli vándorúton, szeretett volna visszafordulni, de a számsorok nem engedték. Vándor és mégis rab, a hideg, szeretet nélkül való élet rabja. Szabad mint a madár és mégis rab. És egyszerre mégis erőre kapott, tüdejét teleszívta levegővel, keze megmerevedett egy percig. Felkiáltott: „Vándorok, halljátok meg, álljatok meg vándorlástokban, mint ahogy én is megálltam és tudjátok meg, hogy szeretet nélkül nincsen élet.”

Hasznos tudnivalók.

Az idén különösen vigyázzunk az aratásra. Háborúban, a legkérelhetetlenebb háborúban élünk, amikor a pusztítás és engesztelhetetlen gyűlölet lett úr a népeken és mindenképpen arra törekcsenek, hogy egymásnak minél nagyobb kárt tegyenek, minél többet pusztítsanak abból, amire az embernek megélhetése végett olyan nagy szükség van. Kézenfekvő, hogy az aratást s azt az időt, amikor az „Áldás” keresztjekben kint van a szántóföldeken, avagy asztagokban és várja a cséplést, felhasználják ellenfeleink, hogy minél nagyobb kárt tudjanak tenni. E cél elérésére, nagyon valószínű, a gyújtóbombák százezreit szórják széjjel, hogy minél nagyobb, több és kérelhetetlen tüzeket idézzenek elő.

Az aratás, mint tudjuk, a legnagyobb és legnehezebb munka, amit most még nehezebbé tesz a munkáskészhiány. Remélhető, hogy hatóságaink megtalálják a lehetőséget az aratás minél nagyobb mértékű és gyors elvégzésére és a nemzet egyeteme összefog, hogy minden jól, gyorsan és lehetőleg veszteség nélkül történhessen meg. Bizzunk a hatóságokban és a magyar ember kötelességérzetében s az aratást is, mint annyi mindent, el fogjuk végezni.

Az aratásnál arra kell törekednünk, hogy azt mielőbb meg is kezdjük, mert mint olvashatjuk, Svédországban — pedig a svédek nincsenek is háborúban — a gyújtóbombák kiterjedt erdőtüzeket okoznak, mennyivel inkább megtehető ez az erő gabonatóblákon, különösen, ha az aratással késlekedünk és a gabonatóblát eléggé érett, tehát eléggé száraz állapotban érik a gyújtóbombák.

A búzát leggazdaságosabb sárgaérésben aratni. Ilyenkor a búzavetés már sárgaszínű, a szár még szívós, a szemek körömmel kettétörhetőek.

A rozst is sárgaérésben legjobb aratni, szalmája sárga és eléggé szívós. Az így aratott rozsnál a szem nem hull és az ilyen időben aratott rozslisztje igen jól süthető, a kenyér nem lesz bodagos.

Az árpa aratásánál már nem siethetünk, mert meg kell várni a jó beérést, mind ekkor nem lesz zöldszemű vagy apadt az árpa. Jól beérett akkor, ha a szalma teljesen szép sárga mindenütt.

A zab aratását úgy végezzük, mint rendszeren, ha a buga és a szalma már sárga, ezt mindenki tudja és így is jár el.

Az aratásnál igen sok helyen azt a hibát követik el, hogy későn aratnak. Ezt a hibát az idén már csak azért sem szabad elkövetni, mert termésünket tovább tesszük ki a gyújtóbombák veszélyének. Az bizonyos, hogy az aratást elsietni nem szabad, de nem is szabad halogatni, hanem kezdjük meg azonnal, amihelyt csak lehet.

Arzénes permetezések és takarmányozási óvintézkedések. Arzén sokáig megtartja hatékonyságát és az arzén erős mérge, amelyik emberre és állatra nézve is veszedelmes, ezért az arzénes permetezéseknél nagyon figyelni szükséges arra, hogy a fák alól kikerülő fűvet és gázt miként hasznosítjuk.

A vizsgálatok azt mutatják, hogy a különböző állatok más és másképpen viselkednek az arzénnel szembe, így halálos adag:

szarvasmarhánál 15-30 gramm,
lovaknál, kecskéknél és juhoknál 8-10 gramm,
sertéseknél már 0.5-0.65 gramm,
baromfiaknál pedig már 0.1-0.15 gramm.

A szarvasmarhák legkevésbé érzékenyek az arzénnel szembe, azonban a sertések és baromfiak felette érzékenyek, pedig éppen a baromfiak fordulnak meg leginkább azokon a helyeken, ahol arzénnel permetezünk.

Tekintettel arra a körülményre, hogy rendszerint igen kis százaléku arzénes permetlevelet használunk, így a fák alól a fű és gaz abban az esetben egészen bátran feltakarmányozható bármiféle állattal, ha a permetezések után jó harmatok járnak, illetve csak közepes eső is volt, mert ezek a permetlevelet lemossák a növényzetről.

Figyeljük lucernásainkat. A lucernásoknak kimondottan három rovarrellensége van: lucernabogár, lucernaböde, lucernabarkó.

A lucernabogár olyan színű és alakú, mint a közönséges katicabogár, csak valamivel karcsúbb és a hátán két fekete pont van. Már koratavaszzal jelennek meg, mivel mint kifejlődött bogár telet ki. Április elején már találhatók, ha a tavasz hűvös, akkor valamivel később jönnek elő. A bogár a leveleket szabálytalanul rágja, azonban nem sokáig, mert május elején elpusztul, de maga után hagyja lárváit, amelyek a lekaszált lucernát nem engedik kihajtani, mert a fakadó hajtásokat lerággják. Ha az ilyen lucernást nappal bejárjuk, semmiféle kártevőt nem találunk, már ez is figyelmeztet, hogy lucernabogár lárvája a kártevő. A lárvák nappal a növények aljára húzódnak és csak éjjel jönnek elő rágni. Rendszerint a lucerna hajtásának visszamaradása foltonként fordul elő, ami már jelzi a kártevőt. A földben keresve csakhamar megtaláljuk a 7-8 mm hosszú, szürkésfehér, szemölcsökkel teleszórt lárvát.

A lucernabogár ellen, amíg bogarat találunk, hálózással lehet védekezni, amikor a bogarakat bogárhálóval összefogjuk. A lárvák ellen csakis gyomorniéreg permetezőszerezrel védekezhetünk espedig: Arzólával, Darzinnal, esetleg Kryociddal. Ezekből 100 liter vízbe 250 gr-ot keverünk el és az így készített lével bőségesen permetezünk.

A lucernaböde jóval kisebb a lucernabogárnál, majdnem teljesen kerekded, vörhenyesszínű hátán összefolyó fekete pontokkal. Életmódja nagyjában olyan, mint a lucernabogaré, azonban sokkal kisebb tömegben lép fel és kevesebb is a kártétele. A bogár kártételéről ismerhető fel, mivel 3-6 parhuzamos, alig 1 mm széles sávot rág a levélből, de úgy, hogy a levelet nem rágja teljesen át. A lárvá itt is az előretörő gyenge hajtásokat pusztítja.

Védekezni úgy kell ellene, mint a lucernabogárnál.

Lucernabarkók számos pillangos virágú növényen igen gyakran láthatók. Kedvelt növényeik a bükköny és a borsó. Különösen a borsónak igen nagy kárt. Lucernást inkább csak akkor epik meg, ha bükkönnyt és borsót nem találnak, ami tavasszal elég gyakori eset. A barkó fekete színű, ormányos bogár, sárgás vagy vörösbarna pikkelyekkel fedett, melyek sötétebb vagy világosabb sávozást mutatnak. A barkó a leveleket csipkésen rágja ki. Élete hasonló az előbb elmondotakhoz, azonban lárvája, amelyik fehér, orsóalakú-lábatlan, testén vörösesbarna serték vannak, fej, sárgástól a sötétbarnáig változik, a lucerna gyökerén levő nitrogénygyűjtő gumókat rágja meg és kizárólag abból él. A lucernabarkó ellen is hálózással védekezhetünk, míg a lárvája ellen a védekezés igen bajos, mert nem férhetünk hozzájuk.

Silózás. A silózás gondolata mindinkább kezd elterjedni, mert a takarmányozással igen gyakran baj van és — igen helyesen — a silózással vélik a takarmányozást biztosabb alapra helyezni. A gazdák már régebben próbálkoznak a zöldtakarmányozáskor úgy eltenni a zöldtakarmányt, hogy lehetőleg minél tovább legyen a zöldtakarmányhoz hasonló, tehát nem szárított, takarmány. Az ilyen törekvés eredményezte a zombolyázást. A silózás és zombolyázás egy és ugyanazon elgondolásnak az eredménye. A kettő között mégis igen nagy különbség van, mert a zombolyázásnál nagy a takarmányvesztés, míg a helyesen végzett silózással alig van veszteség.

A silózás csak akkor sikerülhet, ha jól építjük meg a silót és helyesen végezzük a silózást. Mivel e kérdésen fordul meg a silózás, ezért e két kérdést ismertetjük.

Kisgazdának legjobb az olyan siló, amelyikbe 100 q silózott takarmány fér el. Ebben az esetben a silót rövid idő alatt és könnyen megtölthetjük, ami a silózás egyik igen fontos feltétele. 100 q silózott takarmány elfér 2.20 m átmérőjű és 3 m mélységű silóba. Legjobb a kerek, illetve hengeresen épített siló, mert az ilyen silónál tökéletesebb a silózott takarmány betiprása. Azonban

az egyes udvarokba könnyebben elhelyezhető a négyszegletes siló, amelyiknél az oldalak 2.20 m szélesek, azonban a szegletek jól ki vannak kerekítve, mert így egy kis gondossággal igen jól letiporható a takarmány. Ennél a silónál is a siló mélysége legalább 3 m mély legyen. A siló építésénél arra szükséges ügyelni, hogy a silóba se oldalról, se alulról víz ne hatolhasson be, viszont abból ne tudjon kiszivárogni a lé.

A siló építhető betonból, kőből és téglából.

Kavics-vagy salakbetonból építendő silóhoz silósablon szükséges, ami az építkezést költségessé teszi. Az állami silóakciónál a Mezőgazdasági Kamarák silósablont adnak teljesen ingyen, csupán a silósablon oda-és visszaszállítását kell viselni. A sablonnál az a hiba, hogy az 28 köbméteres siló építésére alkalmas, amelyikbe 200 q silózott takarmány fér el. Az ilyen méretű siló a kisgazdáknak nagy. Ezt mielőbb majd csak belátják az illetékesek és akkor a silóakció teljesen helyes utakra tér, mert lehet úgy építeni a silót, hogy vagy egy 28 köbméteres, vagy két darab 14—14 köbméteres siló, épüljön. Mi természetesen a 14 köbméteres silók mellett foglalunk állást. Egy 14 köbméteres silóhoz, ha azt kavics vagy salakbetonból építjük, szükséges 4 köbméter kavics, vagy salak. Az építéshez szükséges 1 : 6 arányú keveréshez 6 q cemente és bepucoláshoz, amelyet 1 : 3 arányban kell végezni, szükséges 2 q cement. Az ilyen siló általában kerék és építéséhez sablon szükséges.

Kőből vagy téglából építendő silónál sablon nem szükséges, ami igen nagy előny. Egy 14 köbméteres silóhoz, melynek mérete 2.20 m szélesség és 3 m mélység, 1.000 darab téglá szükséges, melyik 1 : 6-hoz kevert cementhabarcsba rakandó. Berakáskor a téglát vízbe kell áztatni. Az építésnél téglaberakáshoz 4 q cement szükséges, míg az alapos jó besimításhoz 2 q cementre van szükség, amelyet 1 : 3 arányban kell keverni. Jövő alkalommal magáról a silómegettől emlékezünk meg.

Nikotinos permetezések. A korán előjövő kártevők ellen eléggé hatékony védekezéssel kapcsolatosan a nikotinos permetlé elkészítését leírjuk.

Nikotinos permetlénél igen lényeges feltétel az, hogy csakis lágyvizbe készítsük. Lágyviz: ártézi, patak és esővíz. A kútvíz azért nem jó, mivel nagy a mésztartalma és ebben a szappan kicsapódik, elveszti tapadóképességét, pedig a szappan éppen azért keverjük a léhez, hogy a nikotinnak a tapadását előmozdítja. Leggyakrabban ezzel vétenek a permetlé elkészítésénél. Máskülönbent igen könnyű a nikotinos permetlé elkészítése.

100 liter lágyvizhez számítunk: 250 gramm nyers (gazda) nikotint és 1 kg káliszappant. Mind a kettőnek beszerzése eléggé nehéz, de jó megszervezéssel Hegyközség. és Gazdakörök útján eléggé megoldható. Úgy a hegyközségek, mint a gazdakörök vezetőségének megvan rá a módja, hogy a nikotint és a szappant megszerezzék.

Az oldat elkészítése úgy történik, hogy a 100 liter lágyvizből 10 liternyit kissé felmelegítünk és

ebbe elkeverjük az 1 kg káliszappant, amikor már jól szétkevertük, akkor a megmaradott 90 liter lágyvizhez öntjük s azzal jól összekeverjük. Összekeverés után a nikotint lassacskán az oldathoz öntjük folytonos keverés mellett. A nikotinra vigyázni kell, mert erős mérge és az ezzel dolgozók vigyázzanak, hogy a nikotin bőrüket és különösen szemüket ne érje. Étkezés előtt jól meg kell mosni a kezet, nehogy a kézről a nikotin az ételhez keveredjen.

Az elkészített permetlé nem áll el és így még aznap ki kell permetezni, mivel már másnapra a nikotin elpárolgott és akkor nincs meg a permetlének hatása. A permetezést nem szabad elharmarkodni, mivel az bőséges és locsolásszerű legyen, hogy a hajtásokat jól érje és ezzel együtt a kártevőket alaposan benedvesítse, mert ezek csak akkor pusztulnak el. Legjobb kissé borult időben permetezni, erős napfénynél nem szabad, mert a nikotin nemcsak hamar elpárolg, hanem az ilyenkor permetlé leperzseli a leveleket. A permetezést mindig a fáknak felső részén kezdjük és úgy haladjunk fokozatosan lefele, mert a permetlé így áztat jól.

Könyörgés.

Uram! ki parancsolsz viharok tengernek,
Te aki atyja vagy jó és rossz embernek,
Előtted térdelek, könnyeim peregnek,
Hozzad szálló imám kegyesen hallgasd meg!

Jézus! Királyunk tekints le miránk:
Hétszer hétebből vérzik a világ.
Szakad az ég-kárpit a földteste reszket,
Ármánnyal ácsolják össze a keresztet!

Kinyúlnak karjai a sátánnak, gonosznak,
Vergődő népedre ezer átkot hoznak.
Trónodhoz sodorják ezerek jáját!
Feleségek sírnak, zokognak az anyák...!

Ó Megváltó Jézus! Térden állva kérünk,
Szent tüzeddel újra tisztítsd meg a lelkünk.
Vond vissza, szüntesd meg kezedenk verését,
Hallgasd meg egy magyar esdeklő kérését.

D. 2193.

Felelős szerkesztő és kiadó:

GÖLLNER MÁRIA.

Helyi-közművelődési folyóirat szerkesztősége és kiadóhivatata

FOGHÁZMISSZIÓ HELYISÉGE

Budapest, V., Markó-utca 27. földszint 6. szám.